

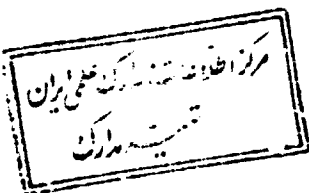
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۳۰۵۲

۱۳۷۹ / ۷ / ۲۵

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع

پیوند اعضا از لحاظ حقوقی (مطالعه تطبیقی)

نگارش: علی رضا مطلبی

۱۵۲۲۵

استاد راهنما

جناب آقای دکتر علی حسین مصلحی

استاد مشاور

حضرت آیت الله آقای عباس علی عمید زنجانی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق خصوصی

شهریور ۱۳۷۹

اول

۳۳۰ ۵۲

تقدیم به: حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

احیاءگر اسلام بزرگ و ایران عزیز

دوم

دانشگاه تهران

چکیده پایان نامه

عنوان پایان نامه: پیوند اعضاء از لحاظ حقوقی (مطالعه تطبیقی)

نام و نام خانوادگی: علی رضا مطلبی

استاد راهنما: جناب آقای دکتر علی حسین مصلحی

استاد مشاور: حضرت آیت الله آقای عباس علی عمیدزنجانی

تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۷۵

تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۷۹

۱- هدف پژوهش: ارائه تحقیقی در مورد مبانی فقهی و حقوقی پیوند اعضاء و مطالعه تطبیقی حقوق کشورهای اسلامی و غیراسلامی در این خصوص و بررسی مبانی جواز اعمال جراحی مربوط به پیوند در سه محور الف) قطع عضو از بدن انسان زنده برای پیوند به خودش یا دیگری ب) قطع عضو از جسد یا فرد مبتلا به مرگ مغزی برای پیوند ج) پیوند اعضاء مصنوعی، حیوانی و همانندسازی شده. همچنین بررسی امکان خرید و فروش عضو و اشاره به آثار و نتایج موضوع بحث می باشد.

۲- روش پژوهش: مراجعه به کتابخانه ها و مراکز تحقیقاتی حوزه علمیه قم، قوه قضائیه، مرکز تحقیقات اخلاق پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مصاحبه با پزشکان محترم و حقوقدانان ارجمند.

۳- طرح پژوهش: ابتداء به بیان تعریف، تاریخچه پیوند عضو در جهان و ایران و منابع تأمین عضو برای پیوند پرداخته. سپس به بررسی مبانی مشروعیت پیوند اعضاء در فقه و حقوق تحت عناوین اولیه و ثانویه مبادرت می گردد. ضمن آنکه تقسیم بندی گسترده ای از آن بعمل آمده و حکم هر یک از آنها بیان خواهد شد و در پایان مبانی حقوقی و شرعی خرید و فروش عضو تحلیل می گردد و در هر قسمت مطالعه تطبیقی صورت می پذیرد.

۴- نتیجه کلی: برابر مقررات شرعی و قانونی، قطع عضو از بدن انسان زنده برای پیوند به خودش و دیگری به شرط: اهلیت و رضایت دهنده عضو، عدم امکان تهیه عضو از منابع دیگر، انتقال عضو با هدف عقلایی و بدون پیامدهای از کارافتادگی کلی و مرگ دهنده جایز است. همچنین استفاده از اعضای بیماران فوت شده یا بیمارانی که مرگ مغزی آنان بر طبق نظر کارشناس خبره مسلم باشد به شرط وصیت بیمار یا موافقت ولی میت جهت پیوند به بیمارانی که ادامه حیاتشان به پیوند عضو یا اعضای فوق بستگی داشته باشد، مجاز است. النهایه خرید و فروش عضو انسان برای پیوند جایز است ولی پسندیده تر آن است که این عمل خیر به صورت احسان در برابر احسان صورت پذیرد.

بسمه تعالی

تشکر

شاگرد و سپاسگزارم خداوند کریم را که بستر علم‌آموزی و توفیق گام نهادن در آن را فراهم نمود تا مفتخر به انجام تحقیق در موضوعی انسانی و شریف گردم. امید آنکه نعمت حق تعالی به موفقیت در بدست آوردن نتیجه‌ای مشمول رضایت او، بازکننده گره‌ای از گره‌های علمی، رافع بخشی از خلاء قانونی موجود و درمانگر دردی از آلام متعدد بشری کامل گشته، انجام وظیفه‌ای انسانی و شرعی با استعانت از ذات احدیت و تحت توجهات ویژه باری تعالی مقدور گردد. انشاءالله

پیش از ورود در بحث فریضه است، صادقانه سپاسگزار همهٔ معلمان کریم، که از ابتدا تاکنون مقدمه رسیدن بنده را به این مرحله فراهم نموده‌اند و زحمت کشیده و رنج‌ها برده‌اند خصوصاً مادر و پدر گرانقدرم باشم. و سپس مراتب تشکر خویش را تقدیم حضور شریف اساتید معظم: جناب آقای دکتر علی حسین مصلحی و حضرت آیت‌الله آقای عباسعلی عمید زنجانی نمایم که از هیچ محبتی در راهنمایی اینجانب و تهیه منابع، دریغ نفرمودند همچنین بر خود تکلیف می‌دانم از برداران ارجمندم آقایان: دکتر حسن جعفری تبار، محمدحسن شهبازی، عزیزالله فیضی، سلمان حبیبی، سعید باقری و سرکار خانم دکتر فاطمه مطلبی به پاس بذل تلاش‌های خالصانه و تعاون بی‌دریغ به اینجانب قدردانی نمایم و خدای را شاگرد باشم به وجود نعمت همسر صبوری که اگر نبود یاری او توفیق نوشتن این پایان‌نامه نصیب نمی‌گردید.

وَمِنْهُ التَّوْفِيقُ

علی‌رضا مطلبی

چهارم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۹	فصل اول: کلیات
۱۰	۱-۱- دیدگاه دانشمندان در خصوص پیوند اعضا
۱۰	۱-۱- پیوند اعضا از دیدگاه پزشکان
۱۱	۱-۲- پیوند اعضا از دیدگاه فقهاء
۱۲	۱-۳- پیوند اعضا از دیدگاه حقوقدانان
۱۳	۲-۱- تاریخچه پیوند اعضا در جهان و ایران
۱۳	۱-۲-۱- تاریخچه پیوند اعضا در جهان
۱۵	۱-۲-۲- تاریخچه پیوند اعضا در ایران
۱۶	۱-۲-۳- برخی پیوندهای رایج در جمهوری اسلامی ایران
۱۷	اول- پیوند کلیه
۱۷	دوم- پیوند قرنیه
۱۸	سوم- پیوند مغز استخوان
۱۸	چهارم- پیوند ریه
۱۸	پنجم- پیوند کبد
۱۹	ششم- پیوند قلب
۲۰	هفتم- پیوندهای دیگر
۲۱	۳-۱- تعریف پیوند، عضو و تقسیم‌بندی اعضا
۲۱	۱-۳-۱- تعریف پیوند و انواع آن
۲۱	اول: تعریف پیوند
۲۱	دوم: انواع پیوند

۲۳	۱-۳-۲- تعریف عضو و بافت، انواع و تقسیم بندی اعضا
۲۳	اول: تعریف عضو و بافت
۲۳	الف) تعریف عضو
۲۳	ب) تعریف بافت
۲۴	دوم: انواع اعضا (عضو یا بافت) قابل پیوند
۲۴	سوم: تقسیم بندی اعضا
۲۴	الف) عضو تک و جفت
۲۵	ب) عضو تجدید، تکمیل و ترمیم شونده یا غیرقابل تجدید، تکمیل و ترمیم
۲۵	ج) عضو ریسه و غیرریسه

فصل دوم: منابع تامین عضو برای پیوند

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۰

۳۰

۳۱

۳۲

۳۳

۳۳

۳۵

۳۶

۳۷

۳۸

۳۹

۱-۲- تأمین عضو از انسان زنده

۱-۱-۲- کسی که صاحب اختیار اعضا بدن خویش نمی باشد

۲-۱-۲- کسی که صاحب اختیار اعضا بدن خویش می باشد

فرض اول: اگر عضو را منتقل کند می میرد

فرض دوم: اگر عضو را منتقل کند زنده می ماند

حالت اول: دهنده عضو اهلیت ندارد یا اهلیت ناقص دارد

حالت دوم: دهنده عضو اهلیت کامل دارد

۲-۲- تأمین عضو از جسد و مبتلایان مرگ مغزی

۱-۲-۲- تأمین عضو از جسد

۲-۲-۲- تأمین عضو از مبتلایان به مرگ مغزی

اول: تعریف مرگ

الف) مرگ عادی

ب) مرگ مغزی

ج) مرگ از دیدگاه شرع

ششم

۶۸	۳-۱-۳- نظام رضایت
۶۸	اول: نظام رضایت داوطلبانه
۶۹	دوم: نظام رضایت فرضی
۷۱	۳-۲- احکام اولیه، ثانویه و حکومتی و رابطه آنها با پیوند اعضا
۷۱	۳-۲-۱- معنا و مفهوم حکم
۷۱	اول: معنا و مفهوم لغوی حکم
۷۲	دوم: معنا و مفهوم حقوقی حکم
۷۳	سوم: معنا و مفهوم فقهی حکم
۷۳	۳-۲-۲- حکم اولی، ثانوی و حکومتی
۷۵	اول: حکم اولی
۷۵	دوم: حکم ثانوی
۷۶	الف- معیار و ملاک حکم ثانوی
۷۶	ب- مصادیق حکم ثانوی
۷۶	۱- عسر و حرج
۷۷	۲- ضرر
۷۹	۳- اضطرار
۸۰	۴- حفظ نظام
۸۱	۵- قاعده تقدم اهم بر مهم
۸۴	ج- وجوه افتراق حکم اولی و ثانوی
۸۵	سوم: حکم حکومتی
۸۷	۳-۲-۳- رابطه احکام اولیه، ثانویه و حکومتی با پیوند اعضا
۸۷	۳-۳- موارد پیوند و خرید و فروش عضو
۸۹	۳-۳-۱- قطع عضو از بدن انسان زنده برای پیوند
۸۹	اول: قطع عضو از انسان زنده برای پیوند به خودش
۹۰	نظر مجمع فقه اسلامی

- دوم: قطع عضو از انسان زنده برای پیوند به انسان دیگر
- سوم: موانع موجود در موضوع قطع عضو از انسان زنده برای پیوند
- الف) قطع عضو از بدن انسان زنده برای او ضرر دارد
- نظر مجمع فقه اسلامی
- ب) قطع عضو موجب تغییر آفرینش خداوند است
- ج) بررسی تطبیقی قطع عضو از بدن انسان زنده برای پیوند
- ۱- سوریه
 - ۲- اردن
 - ۳- کویت
 - ۴- آلمان
 - ۵- استرالیا
 - ۶- کانادا
 - ۷- آمریکا
 - ۸- ایتالیا
 - ۹- دانمارک
- ۲-۳-۲- قطع عضو از جسد و یا فرد مبتلا به مرگ مغزی برای پیوند
- اول: قطع عضو از جسد برای پیوند
- ادله فتوی به حرمت قطع عضو از جسد
- الف- قطع عضو از جسد موجب هتک حرمت میت مسلمان است
- ب- قطع عضو از جسد میت، موجب مثله می شود
- ج- قطع عضو از جسد باعث تأخیر دفن میت می شود
- د- قطع اجزای جسد فرد مسلمان دیه دارد
- هـ- بررسی تطبیقی قطع عضو از جسد برای پیوند
- ۱- سوریه
 - ۲- اردن
 - ۳- مصر
 - ۴- عربستان
 - ۵- کویت
 - ۶- انگلستان
 - ۷- استرالیا
 - ۸- کانادا
 - ۹- آمریکا

۱۲۳	۱۰- غراسنه
۱۲۵	دوم: قطع عضو از انسان مبتلا به مرگ مغزی برای پیوند
۱۳۰	۳-۳-۳- عضو مورد نظر حیوانی، مصنوعی یا همانندسازی شده باشد
۱۳۰	اول: پیوند عضو از اعضاء مصنوعی یا از اعضاء تولیدشده به وسیله همانندسازی
۱۳۰	دوم: قطع عضو از حیوان برای پیوند
۱۳۱	۳-۳-۴- خرید و فروش عضو انسان
۱۳۱	اول: پیشینه بحث در فقه اسلام
۱۳۴	دوم: تعریف مال و ملک
۱۳۴	الف) تعریف مال
۱۳۵	ب) تعریف ملک
۱۳۸	سوم: بررسی تطبیقی خرید و فروش اعضاء
۱۳۸	۱- اردن
۱۳۸	۲- کویت
۱۳۹	۳- استرالیا
۱۳۹	۴- آمریکا
۱۴۱	نتیجه
۱۴۵	کتابنامه

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

۵۲

جدول ۱-۲

۱۲۳

جدول ۱-۳

یازدهم

فهرست علائم و اختصارات

(ص)	صلی الله علیه و آله
(ع)	علیه السلام
(ره)	رحمه الله علیه
(س)	سلام الله علیه
هـ.ش	هجری شمسی
هـ.ق	هجری قمری
س	سال
ج	جلد
ص	صفحه
م	میلادی

مقدمه

نیازهای روزافزون بشری به علوم به ویژه علم پزشکی، متخصصان این امر را به سعی و تکاپوی بسیار واداشته و تلاش‌ها جهت رفع این نیازها به پیشرفت سریع این علم در رشته‌های گوناگونش منجر گردیده است. یکی از این رشته‌ها پیوند عضو است که متخصصین آن فن‌آوری و پیشرفت‌های شگرفی را تقدیم جامعه بشری نموده‌اند. از ساخت دستگاه‌های متعدد با فن‌آوری بسیار پیشرفته و دقیق منحصر، تا تولید اعضای مصنوعی بدن مثل قلب و کارگزاری آن در بدن و دست و پای مصنوعی و ... و اتصال آنها به بدن و ساخت دست و بینی و اعضای دیگر حتی تولید گوسفند و ... از طریق شبیه‌سازی تا پیوند و جایگزینی و جانشینی یک عضو سالم به جای عضو بیمار که مانند هر خدمت دیگری به جامعه بشری محتاج قانونمندی است. پیوند عضو خصوصاً هنگامی که با مسئله مرگ مغزی در می‌آمیزد به یکی از جنجالی‌ترین موضوعات عالم پزشکی مبدل می‌شود که در دهه‌های اخیر در سطح بین‌المللی مطرح گردیده است. علماء گوناگون به واسطه چند بعدی بودن موضوع از جنبه‌های علمی، مذهبی، اخلاقی، حقوقی، ژنتیک، سیاسی و غیره در خصوص مورد بحث کرده و اظهارنظر نموده‌اند. و مخالفت‌ها و موافقت‌هایی که فرصت بروز پیدا کرده هر کدام متکی به نوع نگرش و اهداف صاحب‌نظران و با توجه به مزایا و مخاطرات احتمالی که در پیش خواهند داشت دارای گوناگونی فراوان می‌باشند. آنچه مسلم به نظر می‌رسد این که پیوند عضو یک مسئله صرفاً پزشکی نیست و چه بسا جنبه‌های مذهبی، حقوقی و اخلاقی آن بسیار قوی‌تر و به تبع موضوع پاسخ به پرسش‌های مربوطه هم مشکل‌تر و در عین حال راهگشاتر خواهد بود. بخصوص که پاسخ به این پرسش‌ها، بیشتر نظری بوده و پیچیدگی خاص خود را به لحاظ ارتباط با جان انسان‌ها، عواطف و احساسات و اعتقادات مذهبی مردم

از یک طرف و نیاز به ترقی و عقب نماندن از غافله سریع السیر پیشرفت علوم، از طرف دیگر همچنین رعایت مصلحت بشر و جامعه بشری در همه زمان‌ها و جستجو و دستیابی به حقیقت اوامر و نواهی شارع مقدس دارد.

چشم‌انداز این علم در تمام جهان از جمله در ایران همانطور که تاکنون رهاوردی غنی از دانش نوین را به همراه خود آورده است بسیار روشن و حتی غیرقابل تصور است. به علاوه پیشرفت سریع این علم و علوم مرتبط با آن از جمله ژنیک، مهندسی پزشکی و غیره این امیدواری را برمی‌انگیزاند که در آینده‌ای نه چندان دور بشر قادر خواهد شد به درمان بسیاری از بیماری‌ها که هم اکنون از ابتلاء به آنها در رنج است بپردازد. البته بعضی از انواع پیوند مثل پیوند پوست و انتقال خون از زمان‌های قدیم انجام می‌شده است.^۱ اکنون انواع پیوند قرنیه، کلیه، مغز استخوان، کبد، قلب، ریه و... در مراکز پیشرفته پزشکی در جهان از جمله در کشور عزیزمان جمهوری اسلامی ایران جزء اعمال رایج پزشکی می‌باشد که به همت والای انسان‌هایی مومن، پرتلاش، متخصص و متعهد از جمله پزشکان و دستیارانشان انجام می‌گردد. هدف متخصصان علوم پزشکی از تلاش جهت پیشرفت این علم شاید خدمت به انسان‌ها- پیشرفت علم پزشکی و معلوم کردن مجهولات آن و... باشد ولی هدف حقوقدانان بدون هیچ تعارضی با هدف متخصصان علوم پزشکی، قانونمند کردن هر پدیده‌ای است که در روند رو به گسترش خود اگر تحت ضوابط و مقررات قانونی مورد استفاده قرار نگیرد چه بسا زیان‌هایی غیرقابل جبران به جای سود مورد انتظار برای جامعه بشری به ارمغان آورد. رواج فروش اعضاء بدن همچنین سرقت اعضاء بدن توسط کارکنان بیمارستان‌ها^۲ در بسیاری نقاط جهان از جمله آنها است که ضرورت این قانونمندی را آشکارتر می‌نماید.

۱- شمس، دکتر علی، بحثی اجمالی پیرامون پیوند اعضاء، مجموعه مقالات اولین سمینار مسایل پزشکی از دیدگاه اسلام،

مشهد ۱۳۶۸، ص ۳۶۹

۲- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۶/۱۷

هدف این پایان نامه که تحت عنوان پیوند اعضا از لحاظ حقوقی نوشته می شود در واقع پاسخ به سوال هایی است که شاید تاکنون به آنها پاسخ داده نشده و یا لاقلاً به طور مفصل و مشروح و مستند و یکجا نبوده است که اساساً آیا پیوند عضو عملی مشروع است؟ و چگونه می توان این اعمال را در یک روند سالم قانونی و بدون تالی فاسد انجام داد و در واقع بستر مناسب قانونی این اعمال کدام است و چگونه باید باشد؟ و در کشور ما که استحکام پایه های قانون بر عدم مغایرت با شرع مقدس اسلام و همسویی با اصول این دین مبین می باشد، و نظر به کاربردی بودن موضوع و حاصل بحث از نظر قضایی، این مسئله ابتدا باید از نظر فقهی مورد بحث قرار گیرد.

روند پیشرفت پیوند اعضا در جهان و ایران همچنان ادامه دارد به گونه ای که تقریباً به یک رشته مستقل در علم پزشکی تبدیل گردیده است و در همین راستا فرانسوی ها تصمیم گرفته اند روز ۲۹ ماه مه را روز «اهداء عضو» نامگذاری کنند و هر ساله این روز را صرف جلب توجه و حساسیت عمومی به این مسئله مهم و حیاتی نمایند.^۳ بدیهی است پیشرفت هر علمی از جمله «پیوند اعضا» در گرو توسعه علوم دیگر است. تقریباً هر روزه از اقصای نقاط جهان خبر کشف دارویی جدید، عمل پیوندی متفاوت، پیوند عضوی نو، ساخت عضو مصنوعی کارآتر،^۴ ابداع روش پیوندی تازه، کشف شیوه ای جدید برای بدست آوردن موفقیت بیشتر،^۵ ساخت عضو مشابه،^۶ پیوند عضو حیوان به انسان^۷ و

۳- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۳/۱۰

۴- روزنامه کیهان ۱۳۷۸/۲/۲۳- اختراع یک دانشمند ایرانی از سوی محافل علمی جهان به عنوان بزرگترین اختراع رشته پزشکی در سال ۲۰۰۰ شناخته شد- پروفسور توفیق موسیوند مخترع قلب مصنوعی با قابلیت جاسازی درون بدن انسان و قابلیت شارژ با دستگاه کنترل از راه دور است. تمامی مراحل آزمایش این اختراع با موفقیت طی شده و قرار است در سال ۲۰۰۰ میلادی برای نخستین بار در درون سینه انسان قرار گیرد. در حال حاضر بیش از چهار میلیون نفر دچار ناراحتی قلبی و در خطر مرگ هستند.

۵- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۷/۴- گروهی از دانشمندان اظهار امیدواری می کنند که در آینده نزدیک بتوان با استفاده از یک فن آوری جدید نیاز به کاربرد داروهای سرکوب کننده فعالیت سیستم ایمنی بدن در بیماران پیوندی را مرتفع ساخت. در این فن آوری پزشکان به جای از کار انداختن تمام سیستم های دفاعی بدن تنها سلول های کشنده یعنی سلول های (تی) را مورد هدف قرار می دهند و از فعالیت باز می دارند. موفقیت چنین شیوه ای حتی می تواند نیاز بیمار پیوندی به بافت پیوندی کاملاً هماهنگ (شباهت ایمونولوژیکی)

نتایج تحقیقات دامنه‌دار محققین، پزشکان، داروسازان، زیست‌شناسان، متخصصین بیوتکنولوژی و ایمونولوژی، مهندسی زیست‌شناسی و پزشکی و... موجبات نشاط، طراوت و امیدواری بیشتر به بهبود در انسان‌ها را فراهم می‌نمایند. در گذشته نه چندان دور پیوند یک عضو انسان آرزویی دست‌نیافتنی برای بشر محسوب می‌شد ولی امروزه گاهی به طور همزمان تا چند عضو را به یک فرد پیوند می‌کنند.^۸ البته دامنه گسترش این علم به همینجا ختم نمی‌شود و بلکه بشر در همین راستا به فکر افتاده است با استفاده از علوم و تکنولوژی در اختیار خود دست به همانندسازی مخلوقات خداوند اعم از انسان یا حیوان بزند تا جایی که موفق شده است یک گوسفند^۹ و خرس پاندا را شبیه‌سازی کند^{۱۰} و به فکر شبیه‌سازی انسان نیز قصد جامه عمل پوشاندن دارند که البته با موج مخالفت جهانی روبرو شده‌اند.^{۱۱} در این زمینه بعداً به تفصیل مطالبی خواهیم داشت. در حاشیه باید گفت که رواج فروش اعضای بدن در بعضی از کشورها همچنین واسطه‌گری و دلالتی برای این معاملات حتی برداشتن اعضاء

را از بین ببرد. به نوشته هفته‌نامه «ساندی تایمز» انگلیس آزمایش انسانی این شیوه تاکنون بر روی ۱۲ نفر بیمار نیازمند به پیوند مغز استخوان انجام شده که تنها در یک مورد عضو پیوندی پس زده شده است.

۶- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۴/۳- گروهی از محققان «مهندسی زیستی» می‌گویند فن‌آوری‌های جدید آنان را قادر ساخته است تا به ساخت دست مصنوعی انسان در آزمایشگاه اقدام کنند. این گروه از موسسه تکنولوژی ماساچوست آمریکا (ام-آی-تی) تاکنون موفق شده‌اند یک دماغ مصنوعی با استفاده از بافت غضروف تهیه کنند.

۷- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۹/۱۱- یک شرکت فن‌آوری زیستی (بیوتکنولوژی) انگلیس نخستین پیوند عضو کامل حیوانی به انسان را تا یک سال آینده انجام خواهد داد. شرکت «ایمپوتران» مدعی است توانسته با تولید و رشد دادن خوک‌هایی که دارای برخی ژنهای انسانی هستند بر مشکل پس زده شدن عضو پیوندی حیوان توسط سیستم ایمنی بدن انسان بیمار فائق آید.

۸- روزنامه کیهان ۱۳۷۷/۱۲/۶- یک شبکه تلویزیون سوئسی اعلام کرد برای نخستین بار در قاره اروپا پیوند همزمان پنج اندام (و عضو) به بدن یک بیمار در جریان یک عمل جراحی در بیمارستان کاتونال ژنو انجام گرفته است. در جریان این عمل جراحی ۲۵ ساعته کبد، لوزالمعده، اثنی‌عشر، روده کوچک، و دو کلیه به طور همزمان به بدن یک بیمار پیوند زده شد. در پایان عمل جراحی وضع بیمار خوب اعلام شده است.

۹- روزنامه رسالت، ۱۳۷۷/۸/۲۳- در فوریه سال ۱۹۹۶ گوسفند دالی اولین پستانداری بود که از سلول یک حیوان بالغ به وجود آمد.

۱۰- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۴/۳- دانشمندان چینی موفق شده‌اند با استفاده از تکنولوژی شبیه‌سازی یک نطفه خرس پاندا بوجود آورند.

۱۱- روزنامه رسالت، ۱۳۷۷/۸/۲۳- پژوهشگران ژاپنی با شبیه‌سازی انسان شدیداً مخالف هستند.

مردگان بدون اجازه بستگان آنها (سرقت) و سپس فروش آنها از معضلات اجتماعی است که در کنار رشد علم پیوند اعضاء رشد یافته و جنبه‌های انسانی این علم را تحت تاثیر قرار می‌دهد.^{۱۲}

به هر حال نظر به این که در کشور عزیزمان، علم پزشکی از پیشرفت روزافزونی برخوردار بوده و دانشمندان ایرانی تقریباً، هم‌پای مراکز علمی و پزشکی جهان، اقدام به جراحی‌های پیوند عضو می‌نمایند. لازم دیده شد تا بستر مناسب قانونی برای کمک به این روند رو به گسترش، تدارک گردد. به همین دلیل سمینارها و همایش‌های علمی از جمله (سمینار دیدگاه‌های اسلام در پزشکی) در سال ۱۳۶۸ در مشهد مقدس، به همت دانشگاه علوم پزشکی مشهد، (سمینار مرگ مغزی و پیوند اعضاء) در سال ۱۳۷۷ در تهران به همت بنیاد امور بیماری‌های خاص، (سمینار اخلاق پزشکی) در بوشهر در سال ۱۳۷۴ به همت دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و مرکز مطالعات و تحقیقات اخلاق پزشکی، وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل گردید. و تلاش‌های ارزشمندی در جهت هموار کردن راه استفاده از علوم جدید به ویژه علم پزشکی در چهارچوب تعلیمات دینی و برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی سامان یافت.

در همین راستا، دولت جمهوری اسلامی ایران، لایحه‌ای را با عنوان «لایحه اجازه پیوند اعضای بدن فوت‌شدگان در موارد خاص» تقدیم مجلس شورای اسلامی نمود. که پس از ارجاع به کمیسیون بهداری و بهزیستی، و تصویب آن توسط کمیسیون مزبور، نهایتاً شور اول آن در صحن علنی مجلس شورای اسلامی مطرح گردیده و پس از بحث‌های مخالف و موافق رأی‌گیری به عمل آمد. و لایحه مزبور توسط نمایندگان محترم مجلس رد گردید.

صرف‌نظر از اشکالات عدیده، که می‌توان در خصوص متن لایحه مورد نظر و همچنین نحوه طرح آن در مجلس شورای اسلامی، به ویژه عدم ارجاع لایحه به کمیسیون امور قضایی و حقوقی، علی‌رغم

۱۲- روزنامه کیهان، ۱۳۷۸/۶/۱۷- فروش اعضاء بدن در کشورهای جنوب شرقی آسیا مثل فیلیپین و تایلند رواج دارد.

ماهیت حقوقی آن، مطرح نمود. کیفیت بحث‌های مطرح شده توسط نمایندگان محترم نیز نشانگر پراکندگی و غیرتخصصی بودن مطالب مطروحه، به استثناء یکی، دو مورد بود. و شاید عمده‌تأ این اشکال از عدم طرح لایحه مربوطه در کمیسیون امور حقوقی و قضایی مجلس نشأت می‌گرفت. زیرا، ماهیت لایحه رد شده، عمده‌تأ حقوقی بوده و کاربرد آن نیز در بحث قضاء نمود می‌یافت، به خصوص که در این مورد فتاوی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری نیز وجود داشت. علی‌ای حال، رد لایحه مزبور توسط مجلس شورای اسلامی، تکلیف اهل تحقیق را دو چندان نمود، تا برای رفع این نیاز فوری مردم و جامعه علمی پزشکی، اقدامی زیربنایی صورت پذیرد.

نگارش پایان‌نامه حاضر اقدامی است هر چند کوچک، در جهت انجام آن تکلیف و رفع نیاز پیش گفته، که شامل سه فصل است: فصل اول آن اختصاص دارد به ارایه کلیات، شامل دیدگاه دانشمندان در خصوص پیوند اعضا، تاریخچه پیوند اعضا در جهان و ایران و تعریف پیوند عضو و تقسیم‌بندی اعضا. و فصل دوم آن مباحث مربوط به منابع تأمین عضو برای پیوند را دربرمی‌گیرد که عبارتند از: انسان زنده، جسد و مبتلایان به مرگ مغزی، حیوانات، اعضای مصنوعی و همانندسازی شده‌ها. همچنین در فصل سوم به بررسی مشروعیت پیوند اعضا پرداخته می‌شود. که سه گفتار: رابطه انسان با اعضا خویش و حدود اختیار او؛ احکام اولیه، ثانویه و حکومتی و رابطه آنها با پیوند اعضا، موارد پیوند و خرید و فروش عضو را دربرمی‌گیرد.

البته در خصوص موضوع سؤال‌های زیادی وجود دارد که بعضاً مطرح می‌گردد. سؤال‌هایی از قبیل: آیا انسان مائک بدن خویش می‌باشد یا نه؟ آیا انسان می‌تواند وصیت کند بدن یا اجزایی از بدنش برای تشریح یا پیوند عضو در اختیار دانشکده‌های پزشکی قرار گیرد؟ آیا می‌تواند در قبال این عمل پولی دریافت دارد؟ آیا پس از وصیت، اذن اولیانش هم جهت عمل به وصیت لازم است؟ آیا برداشتن

عضو از جسد، برای پیوند آن به فرد بیمار، بدون اجازه متوفی و بدون اجازه اولیائش مجاز است؟ آیا ممکن است تخفیف مجازات محکومین به اعدام یا حبس‌های طولانی را منوط به اهداء عضوی از اعضا، آنها نمود؟ آیا می‌توان اعضا قابل پیوند محکومین به اعدام را قبل از اعدام آنها برای پیوند به بیماران، قطع نمود؟ در صورتی که خود آنها راضی به این امر باشند چه؟ آیا ولی فقیه می‌تواند برداشت اعضا میت مسلمان را برای پیوند به دیگری تجویز کند؟ آیا پیوند عضوی که موجب نقل صفات می‌شود جایز است؟ آیا قطع عضو از فرد زنده برای پیوند به انسان دیگر، عملی مشروع است؟ و در صورتی که پاسخ مثبت باشد، تحت چه شرایطی؟ آیا قطع عضو از جسد برای پیوند به انسان دیگر، مبنای شرعی و قانونی دارد؟ و چهارچوب آن کدام است؟ آیا می‌توان فرد مبتلا به مرگ مغزی را مرده انگاشت؟ و اصولاً مرگ چگونه و در چه زمانی واقع می‌شود؟ آیا مشروعیت قطع عضو از جسد و مبتلایان به مرگ مغزی برای پیوند، حکم واقعی اولی است؟ یا از باب دخول در عنوان ثانوی و حسب ضرورت و اضطرار و... ممکن است مجاز باشد؟ و آیا عضو جدا شده از بدن انسان، مردار نیست؟ آیا قطع عضو از جسد بنا به وصیت متوفی مجاز است؟ و در فروض مختلف تکلیف دیه قطع عضو چه می‌شود؟ آیا می‌توان عضو انسانی را به قصد پیوند و درمان بیماران، خرید و فروش کرد؟ و اصولاً رابطه انسان با اعضا خویش چگونه است؟ حدود اختیارات انسان نسبت به اعضائش به چه میزان است؟ آیا می‌توان از اعضا مصنوعی، اعضا حیوانات یا اعضا همانندسازی شده، برای پیوند به انسان بیمار نیازمند بهره برد؟ و مسئله نجاست عضو انسانی جدا شده برای پیوند، یا عضو حیوان نجس‌العین مثل خوک، چگونه حل می‌شود؟ که به دلیل تعدد و گوناگونی سؤال‌ها و گستردگی سرفصل‌های آنها، همچنین محدودیت امکان این تحقیق به بخشی از آنها پاسخ داده می‌شود.